

שיעורים בהגדות חז"ל
על פי סדר הספר
"עין-יעקב"
על אגדות התלמוד
לרבי יעקב בן רבי שלמה ׳ חביב

מסכת

סנהדרין

חלק שני

פרק חלק

הנספחים נמצאים בסוף חלק ראשון
מנוקדת ומפוסקת,
עם פירוש רש"י,
תרגום המילים,
מבואות ורקע לביאור הנושא

הדגשה מיוחדת בהרחבת נושאי אמונה,
השקפה, מחשבה, חינוך למידות טובות,
אהבת תורה והדרכה בענייני דרך ארץ

בעריכת ר' חנוך גבהרד
קרית-ספר
תשס"ב

מִשְׁנֵה, כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. שְׁנֵאמַר: "וְעַמְדַּךְ כָּלֶם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ, נֶצֶר מִטְעֵי, מַעֲשֵׂה יָדֵי לְהַתְּפָאֵר".

הרי הן ככל ישראל ויש להם חלק לעולם הבא והדר מפרש הני שאין להם חלק לעולם הבא:

המונעים את התמזגותה עם הזיו העליון - "אור אין סוף, ברוד הוא". כדי להסיר צללים וכתמים אלה, כרא הקב"ה את הגיהנם, שם צריכה הנשמה לעבר "נקוי וכבוס", וכשיסורו הצללים, תשוב הנשמה להאיר כמקדם. את הכתמים צריך להסיר באותו האופן שהחטאים נדבקו אל הנשמה, והרי בשתי צורות הכתמה הנשמה בחטאים אחר שהתחברה אל הגוף הנשמי. האחת - התלהבות נפשית לחטא. השניה - קרירות בקיום מצוות בהשפעת הגוף העצל וראה מס"ר בביאור מידת החריות). את ההתלהבות מסיר אש הגיהנם, את הקרירות מסיר הקרח והשגל הנמצא שם. אמנם אין האש והקרח בגיהנם טבעיים ופשוטים, אלא אש וקרח רוחניים המיעדים להשפיע על הנפש הרוחנית, באותו אופן וצורה שבה אנו רואים את השפעת האש והקרח הפיזיים על הגוף החמרי ושער הגמול לרמב"ד, שהרי הגיהנם אינו ענשים במוכו הפיזי אלא ראייה בהירה וכואבת של האשמה עצמית וצער גדול על כך (מ"ד 145). כדי להבין את הדברים באופן יותר קרוב אל הדעת, בארו הפדמונים כי אין לגוף ענשים פיזיים בגיהנם, אלא הגיהנם הוא ענש לנשמה ולנפש, והוא מקום ההעדר המחלט והחסרון הנורא, אשר כל הנמצאים בו יודעים בהכרה מלאה שהם נמצאים במקום קשה, מלא חסרונות וחדלון, ושאינו ראוי להמצא בו. תחושה משפילה זו ממלאת את הנפש בבושה צורבת וקשה. מהסבה הזו יש צורך לחלק את הגיהנם לשני שלבים [בכל שלב ישנם מדורים אחדים]. השלבים הראשיים מחלקים לשני מדורים, האש והשגל, שבאים בזה אחר זה ותחומא דברים ראה י"ט.

ענש הוא תרגום נד"ק של חטא

בשלוש שתי צורות נקוי המבארות בקטע הקודם יוצאת הנשמה זכה וברה משתי צורות החטא האפשריות. את ההתלהבות לחטא מכלה האש [שהחטא עצמו הוא חמר הבערה, והרי אין חמר בערה נצחי, על כן חייב החטא להצטמצם ולהתכלות מכח עצמו]. מאידך החטאים הנובעים מרפיון, אדישות, שאננות, קרירות וסקפנות, שהשרש שלהם הוא עצלות גופנית ורצון להשאיר קפוא ללא שאיפות רוחניות וללא שמחה ותמימות הלב בעבודת ה', אלא עצבות קודרת הרואה בעבודת ה' על המקדיר את הנאות החיים ורמב"ם לויב הט"ו. מי שעבודת ה' שלו היא בקצה קפאון, ונדאי שבעולם האמת הוא ימצא את עצמו בהררי קרח של אדישות ללא מקור כל אור וחם, שיש בהם כדי להמס מעט מהשגל. שאיפת החוטה לשוב אל אור הנשמה מבקיעה קמעה את חומת הקפוא, ודוקא מתוד קפאון נורא זה מכיר החוטה בחסרונות חטאיו, ויש בכח הצער הנוצר בקרבו להמס את כל צללי המות, כאדישות, ספקות וכדומה. נמצא כי הענש אינו אלא תרגום של החטא כפי שהוא נעשה בעולם השגל, והצגתו כפי שהוא נראה בעולם האמת. לכן כאשר יגיע אל הגיהנם, יסירו ממנו את עונותיו

המתגודד על האכל הוא בדיוק ההבדל בין הצדיק שבנה את חלקו בנו עדן - נדבד נדבד, לבין מי שמגיע לעולם הבא מכח החלק שנולד עמו, ושם הוא יאלץ לקבל את מתנת החנם שלו, בצותא עם שאר אוכלי החנם, ולקנא באורחים המכבדים המזמנים בכבוד מלכים, ומובלים למקומותיהם המיעדים בתפוס ובמחולות וכו'. הרי שהחלק לעולם הבא שיש לכל אחד, וכל להיות שלפעמים לא יתחבר אל בעליו. כפי שפעם אמרו לעסקו בנושאי צבור כי גדול חלקו לעולם הבא, הוא ענה שיתכו כי מעשיו הרבים ומאמציו המרבים אכן קנו חלק גדול בגרעון, אבל איני יודע עדיו כיצד אצפה להקנס אל החלק הגדול ההוא, כי את מערכת התשובה שלי עדיו לא שפרתי.

ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ

מִשְׁנֵה. כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֵאמַר: "וְעַמְדַּךְ כָּלֶם צְדִיקִים, לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ, נֶצֶר מִטְעֵי, מַעֲשֵׂה יָדֵי לְהַתְּפָאֵר" ושע"ד ס"א. פשוטו של מקרא מדבר על הגאלה העתידה אחר מלחמת גוג ומגוג, שרק הצדיקים ישארו, והם יזכו לרשת את עולם הגמול הנצחי (רש"י שם). כלומר: אותם הצדיקים שבהם מתפאר הקב"ה, הם ירשו את ה"ארץ". מי הם ה"צדיקים"? - "ועמד כלם צדיקים", כלומר: גם החוטאים, לאחר שינקו בגיהנם את נשמתם המזוהמת בחטאים שנדבקו בה, הם יחשבו כצדיקים היורשים את העולם הבא (מהרש"א), שהוא: העולם הרוחני, שהרי מהארץ הנוכחית כלם גולים לבסוף, ואיש אינו יורשה, אלא הכונה ל"ארץ" שדוד המלך בקש לרשת: "לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים" (תהילים כ"ז). כלומר: גרעון וחי נצח רוחניים, שאותה נוצרים ונוטרים הצדיקים ולהם היא שמורה ותפאיש וברייתודט.

הגיהנם מוצק ומצבד את הנשמה

עונשי הגיהנם אינם נקמה, אלא זכוד וטהור כתמי הנשמה, שלא יעבדוה מלהתענג מזיו השכינה ותפאיש. הגיהנם הוא צלמות, כי המות הוא אור הבהוק בשעת המפגש של הנשמה עם צור מחצבתה אשר בכסא כבודו של הקב"ה, אשר הוא מקור האור והחיים - האור האלקי שהוא מקור הנשמה. כנאמר: "כי עמד מקור חיים, באורד נראה אור" (תהילים ל"ז). כל אדם עתיד להתחבר עם האור הזה בשעת פרדת הנשמה הרוחנית מחבלי הגוף הגשמי וראה ספרנו שבה על יוסא פ"א, נספח: "אכול ושתו". מכח מקור האור העליון של הנשמה, אשר היא חלק אלוה ממעל, גם הנשמה עצמה היא אור טהור ונקי, אלא שתוד כדי מעבר בעולם הזה, עלולים כתמי העונות להטיל צללים על הנשמה המחשיכים את האור, וכתמים